

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS

pārbaudes lietā Nr. 2022-49-16G

Rīgā

31.12.2022.

Nr. 6-6/41

[persona A]
[e-pasta adrese]

Rīgas valstspilsētas pašvaldība
riga@riga.lv

**Vides aizsardzības un reģionālās attīstības
ministrija**
pasts@varam.gov.lv

Zemkopības ministrija
pasts@zm.gov.lv

Par pienākumu uzkopt īpašumam piegulošu novadgrāvi

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr. 2022-49-16G, kas ierosināta pamatojoties uz [personas A] (turpmāk – Iesniedzēja) 2022. gada 20. jūnija iesniegumu Nr. 22/03 “Par Rīgas domes Administratīvās inspekcijas aizrādījums un administratīvā pārkāpuma procesa uzsākšana par pašvaldības meliorācijas sistēmas neuzturēšanu”, kas saņemts 2022.gada 20.jūnijā un reģistrēts ar Nr.[..], un sniedz šādu atzinumu.

Faktiskie apstākļi

1. Iesniegumā un tam pievienoto dokumentu kopijās norādīts, ka Rīgas domes Administratīvā inspekcija (turpmāk – RDAI) attiecībā pret Iesniedzēju ar 13.06.2022.lēmumu ir uzsākusi administratīvā pārkāpuma procesu Nr. [1], jo Iesniedzējai piederošajam nekustamajam īpašumam [adrese] (turpmāk – Īpašums) piegulošajā teritorijā, tostarp, grāvī ir pieļauta atkritumu uzkrāšanās un tādējādi ir izdarīts Rīgas domes 2015.gada 28.aprīļa saistošo noteikumu Nr.146 “Rīgas pilsētas teritorijas kopšanas un

būvju uzturēšanas saistošie noteikumi” (turpmāk – Noteikumi) 4.2.1. punkta¹ pārkāpums. Minētais fiksēts 25.04.2022. Apskates protokolā Nr. [..]. Ar 10.06.2022. Apskates protokolu Nr. [..] konstatēts, ka Īpašumam piegulošajā teritorijā, tostarp grāvī, ir pieļauta atkritumu uzkrāšanās un šajā teritorijā, kas definēta kā grāvis, nav nopļauta zāle, pieļaujot, ka tās garums pārsniedz 20 cm. Līdz ar to esot izdarīts arī Noteikumu 4.2.2.punkta² pārkāpums, par ko uzsākts administratīvā pārkāpuma process Nr.[2].

Iesniedzēja norādījusi, ka Īpašumam piegulošajā teritorijā, kas atrodas starp Īpašumu un [..] ielas, kas ir zemes vienība ar kadastra apzīmējumu [1], brauktuves daļu neesot izbūvēta ietve, bet ir samīdīts zālājs. Aiz samīdītā zālāja vairāku metru attālumā atrodies pašvaldībai piederoša inženierbūve - meliorācijas sistēma, aiz kuras atrodas brauktuve.

Proti, Iesniedzēja uzskata, ka Īpašumam piegulošajā teritorijā esošais grāvis ir meliorācijas sistēma, kas ir pašvaldībai piederoša inženierbūve un kuras ekspluatāciju un uzturēšanu saskaņā ar Meliorācijas likuma regulējumu jāfinansē pašvaldībai.

2. RDAI informēja³, ka atbilstoši Noteikumu 3.punktā noteiktajam, ”Nekustamā īpašuma un tam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas – gājēju ietvju, izņemot sabiedriskā transporta pieturvietas, grāvju, caurteku vai zālienu līdz brauktuves malai – kopšanu nodrošina” 3.1. apakšpunktā noteiktais “nekustamā īpašuma īpašnieks, vai faktiskais valdītājs”. Šajā gadījumā secināms, ka atkritumu savākšana grāvī (Īpašumam piegulošajā teritorijā) ietilpst īpašnieka pienākumos. Noteikumi nosaka pienākumu nodrošināt nekustamā īpašuma un tam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas sakopšanu tiesību normās noteiktajā laikā un apjomā. Šis pienākums gulstas uz ikvienu personu, kurai pieder nekustamais īpašums Rīgas valstspilsētas administratīvajā teritorijā. Savukārt kārtību, kādā kopjama Rīgas valstspilsētas pašvaldības teritorija un uzturamas tajā esošās būves un to teritorija, nosaka saistošie noteikumi, kas izdoti, pamatojoties uz likuma “Par pašvaldībām” 43.panta pirmās daļas 5.un 6. punktu, kas nosaka deleģējumu pašvaldībām izdot saistošos noteikumus, paredzot administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, par namu un to teritoriju un būvju uzturēšanu, kā arī par sanitārās tīrības uzturēšanu un īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas (gājēju ietves, izņemot sabiedriskā transporta pieturvietas, grāvji, caurtekas vai zālāji līdz brauktuves malai) kopšanu. Saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 45.panta pirmo daļu spēkā esošie saistošie noteikumi ir saistoši nekustamo īpašumu īpašniekiem attiecīgajā administratīvajā teritorijā, gan fiziskajai, gan juridiskajai personai. Lai nodrošinātu savas autonomās funkcijas izpildi, pašvaldībai ir jānosaka kārtība, kādā šī funkcija tiek pildīta. Nosakot šo kārtību, pašvaldībai ir tiesības un pienākums izvēlēties atbilstošu risinājumu, kas nodrošinātu autonomās funkcijas efektīvu izpildi. Viens no iespējamiem risinājumiem ir noteikt, ka pienākums kopt un tīrīt piegulošo teritoriju ir īpašniekam. Piegulošā teritorija atrodas tieši līdzās nekustamajam īpašumam. Savukārt, īpašnieks ir tā persona, kurai ir

¹ Saskaņā ar Rīgas domes 2015.gada 28.aprīļa saistošo noteikumu Nr.146 “Rīgas pilsētas teritorijas kopšanas un būvju uzturēšanas saistošie noteikumi” 3.1.punktu un 4.2.1. punktu nekustamā īpašuma īpašnieks īpašumam piegulošajā teritorijā nodrošina teritorijas sakopšanu, t. sk. nepieļauj nokritušo koku lapu un zaru uzkrāšanos uz esošajām gājēju ietvēm un 2 m uz katru pusi no tām; pārējā piegulošajā teritorijā nokritušās koku lapas savācamas līdz kārtējā gada 31. oktobrim;

² Saskaņā ar Rīgas domes 2015.gada 28.aprīļa saistošo noteikumu Nr.146 “Rīgas pilsētas teritorijas kopšanas un būvju uzturēšanas saistošie noteikumi” 3.1.punktu un 4.2.2. punktu nekustamā īpašuma īpašnieks īpašumam piegulošajā teritorijā nodrošina zālienu nopļaušanu (visa piegulošā teritorija pļaujama, nepieļaujot, ka zāles garums pārsniedz 20 cm).

³ Rīgas domes Administratīvās inspekcijas 28.07.2022.atbilde Nr. [..] “Par iesnieguma izskatīšanu”.

iespējams nodrošināt šīs teritorijas regulāru kopšanu un tīrīšanu. Gan pašvaldības administratīvās teritorijas iedzīvotāju, gan paša īpašnieka interesēs ir tas, lai piegulošā teritorija būtu sakopta. Raugoties no pašvaldības resursu izmantošanas lietderības viedokļa, saprātīgs un ekonomiski pamatots risinājums ir piegulošo teritoriju kopšanas uzticēšana īpašniekiem. Tas vien, ka likumdevējs šādus īpašnieka pienākumus nav minējis tieši likumā, nedod pamatu uzskatīt, ka pašvaldība rīkojusies pretēji likumdevēja noteiktajam deleģējumam. Papildus RDAI norādīja, ka Satversmes tiesa vairākkārtīgi ir vērtējusi pašvaldības tiesības izdot šāda rakstura normatīvos aktus un noteikusi īpašuma ierobežojumus privātpersonām, t.sk., uzliekot šāda rakstura pienākumus saistībā ar piegulošās teritorijas kopšanu, un atzinusi šādu rīcību kā atbilstošu ārējiem normatīvajiem aktiem⁴.

Vienlaikus RDAI norādīja, ka zemes gabalā ar kadastra numuru [1] ([..] iela) ir izvietots meliorācijas novadgrāvis (turpmāk – Grāvis) paralēli ielas braucamajai daļai un ka saskaņā ar Meliorācijas likuma 1. pantu Grāvis esot meliorācijas sistēma.

Atbilstoši Noteikumu 3.punkta prasībām zemes gabala īpašnieks vai valdītājs nodrošina nekustamā īpašuma un tam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas – gājēju ietvju, izņemot sabiedriskā transporta pieturvietas, grāvju, caurteku vai zālienu līdz brauktuves malai uzturēšanu. Tiesības pašvaldībai izdot saistošos noteikumus par teritorijas uzturēšanu, tajā skaitā piegulošā īpašuma, ar tajā esošajiem grāvjiem un caurtekām uzturēšanu un atbildīgo noteikšanu par iepriekš minētajiem pienākumiem ir noteiktas Pašvaldības likuma 43.panta sestajā daļā.

RDAI izpratnē Noteikumos noteiktā prasība uzturēt grāvjus ir saprotama kā nepieciešamība daļu no publiskās teritorijas uzturēt vizuāli un estētiski pievilcīgā stāvoklī, līdzīgi kā piegulošajos zemesgabalos īpašumam noteikta prasība pļaut zāli. Prasība savākt atkritumus ir vērtējama kā adekvāta pietiekamas darbības veikšanai, lai nodrošinātu sakārtotai un koptai teritorijai atbilstošu vizuālo izskatu.

Iesniedzējai uzliktais pienākums ar administratīvo aktu veikt darbības saistošo noteikumu izpildei ir jāvērtē kā konkrēto saistošo noteikumu normu izpilde, nevis vispārējas prasības par dažādu objektu kopšanu un uzturēšanu, kuri tiek definēti citos normatīvajos aktos.

3. Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments⁵ (turpmāk – Pilsētas attīstības departaments) attiecībā uz novadgrāvja un meliorācijas sistēmas izbūves laiku gar Īpašumu, paskaidroja, ka Pilsētas attīstības departamenta Būvniecības kontroles pārvaldes Būvobjektu kontroles nodaļas inženierbūvju galvenais būvinspektors konstatējis, ka novadgrāvis un meliorācijas sistēma būvēta pirms vairākiem gadu desmitiem jau Latvijas PSR laikā. [..] rajonā, Rīgā PSR laikos zeme tika izdota dārzkopības kooperatīviem. Sakarā ar augsto gruntsūdens līmeni, lai pazeminātu to pa visu [..] teritoriju tika ierīkoti meliorācijas novadgrāvji. Viņi saglabājušies līdz šiem laikiem.

Tādējādi Pilsētas attīstības departaments paskaidro, ka Latvijas PSR laikos veiktās būvniecības tiesiskuma pārvērtēšana nav veicama, bet ir jāaprobežojas ar faktu konstatēšanu par būves esamību dabā. Pēc vairākiem desmitiem gadu pastāv iespējamība, ka celtniecības dokumentācija nav saglabājusies vispār vai saglabājusies nepilnā apmērā, būvniecības dokumentācijas nepilnība, vai kādu dokumentu iztrūkums pats par sevi nav pamats lemt par būves vai tās daļas nojaukšanu saskaņā ar Būvniecības likuma 18. pantā

⁴ sk. Satversmes tiesas 21.05.2004. spriedums lietā Nr.2003-23-01 un 06.11.2013. spriedums lietā Nr.2013-20-03.

⁵ Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta 19.08.2022. atbilde Nr. [..] "Par atbildi uz iesniegumu par meliorācijas sistēmu [..] ielā, Rīgā".

noteikto⁶, jo tādējādi tiktu pārkāpts tiesiskās stabilitātes princips. Par pārbaudes laikā konstatēto Pilsētas attīstības departamentā 18.08.2022. sastādīts atzinums Nr. [...] par būves pārbaudi.

4. Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta Vides pārvalde (turpmāk – Vides pārvalde), atbildot uz tiesībsarga lūgumu sniegt informāciju par pieguļošo teritoriju Īpašumam, tajā skaitā paskaidrojot, vai šajā teritorijā ir izvietots grāvis un vai ir pieejami šī grāvja izbūvi apliecinājoši dokumenti, norādīja sekojošo.⁷

Proti, Vides pārvalde norādīja, ka atbilstoši definīcijai meliorācijas jomā grāvis ir mākslīgi veidota ūdens novadīšanas ietaise vai būve, kas kalpo dažādiem hidroloģiskiem mērķiem, tajā skaitā gruntsūdens līmeņa samazināšanai, zemes klātnes pasargāšanai no izskalošanas ar lietus ūdeņiem, lietus un sniega kušanas ūdeņu savākšanai un novadīšanai mākslīgā vai dabīgā ūdenstilpē vai īslaicīgai savākto ūdeņu akumulēšanai. Grāvis ir viena no meliorācijas sistēmas sastāvdaļām, savukārt meliorācijas sistēma ir specializētu būvju un ierīču kopums zemes ūdens režīma regulēšanai.

No iepriekš minētā Vides pārvalde ir viennozīmīgi secinājusi, ka zemes gabalā ar kadastra numuru [1] ([...] iela) ir izvietots grāvis (turpmāk – Grāvis) paralēli ielas braucamajai daļai, tā kā šīs būves funkcija primāri ir savākt lietus un sniega kušanas ūdeņus no ielas un tai pieguļošajām teritorijām. Grāvis papildus kalpo hidroloģiskā režīma regulēšanai pieguļošajos zemesgabalos, uzņemot no tiem gruntsūdeņus. Grāvis novada savāktos ūdeņus Daugavā.

Atbilstoši Rīgas domes 2011. gada 15. novembra saistošo noteikumu Nr. 147 “Rīgas pilsētas hidrogrāfiskā tīkla lietošanas un uzturēšanas noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr.147) 4.1. punktam Rīgas domes Mājokļu un vides departaments uztur hidrogrāfisko tīklu Rīgas pilsētas pašvaldībai piekritošajos vai piederošajos zemesgabalos [...].

Atbilstoši Noteikumu prasībām īpašniekiem, kuru teritorijām pieguļ publiskie grāvji esot jāveic to kopšana un uzturēšana (piemēram, grāvji ielu sarkano līniju robežās).

Vides pārvaldes rīcībā neesot informācijas ne tikai par šī Grāvja precīzu izbūves laiku, bet arī par pārējās [...] teritorijā esošās meliorācijas sistēmas izbūves laiku, tā kā tās būvniecība veikta 20. gs. vidusdaļā un vēlāk (Vides pārvalde veicot Rīgas valstspilsētas pašvaldības meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu un apsaimniekošanas uzraudzību kopš 2009.gada), laikā, kad [...] teritorijā atradās dārkopības kooperatīvs.

5. Valsts zemes dienests ir sniedzis tiesībsargam informāciju⁸, ka Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā inženierbūve – meliorācijas sistēma uz zemes vienības ar kadastra apzīmējumu [1] ([...] iela) nav reģistrēta.

6. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija uzskata⁹, ka saskaņā ar Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā (turpmāk – Kadastra sistēma) publiski pieejamo informāciju un saskaņā ar RDAI sniegto informāciju¹⁰ starp zemes vienību un [...] ielu atrodas pašvaldībai piederoša inženierbūve – meliorācijas sistēma un zaļā zona – zāliens un koki. Tā norādīja, ka saskaņā ar Meliorācijas likuma 1. panta pirmās

⁶ sk. Administratīvās rajona tiesas 04.03.2011. spriedumu lietā Nr. [...].

⁷ Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta Vides pārvaldes 21.09.2022. atbilde Nr. [...].

⁸ Valsts zemes dienesta Rīgas reģionālās pārvaldes 09.08.2022.vēstule Nr.[...].

⁹ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 04.07.2022. atbilde Nr.[...] “Par viedokli uzsāktajā administratīvā pārkāpuma procesā”.

¹⁰ Rīgas domes Administratīvās inspekcijas 2022. gada 17. maija vēstule Nr. [...].

daļas 2. punktu meliorācijas sistēma ir specializētu būvju un ierīču kopums zemes ūdens režīma regulēšanai, savukārt Ministru kabineta 2018. gada 12. jūnija noteikumu Nr. 326 “Būvju klasifikācijas noteikumi” pielikuma 177. punktā noteikts, ka meliorācijas hidrobūves paredzētas gan zemes apūdeņošanai, gan nosusināšanai.

Tādējādi Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas ieskatā Grāvis starp Īpašumu un [...] ielu ir meliorācijas sistēmas sastāvdaļa.

7. Zemkopības ministrija ir norādījusi¹¹, ka valsts SIA “Zemkopības ministrijas nekustamais īpašumi” pārvaldībā esošajā valsts meliorācijas kadastrā nav reģistrētas meliorācijas sistēmas minētajās zemes vienībās, atzīmējot, ka informācija par meliorācijas sistēmām [...] ielas teritorijā varētu būt pieejama Rīgas pilsētas pašvaldībā, iespējams, pašvaldības būvvaldē.

Zemkopības ministrijas ieskatā Grāvis nav vērtējams kā meliorācijas sistēma, jo neatbilst Meliorācijas likuma 1.panta 2.punkta prasībām – “meliorācijas sistēma ir meliorācijas kadastrā reģistrēts būvju un ierīču kopums zemes ūdens režīma regulēšanai noteiktā platībā”.

Tomēr Zemkopības ministrijas ieskatā zemes vienībā ar kadastra apzīmējumu [1] ([...] iela), t.sk. pašvaldības autoceļa nodalījuma joslā, esošais Grāvis ir jāuztur pašvaldībai, jo šobrīd zemes gabals saskaņā ar Nekustamā īpašuma kadastra reģistru ir pašvaldībai piekritošā zeme.

Tiesībsarga vērtējums

8. Tiesībsargs ir konstatējis, ka Iesniedzēja RDAI lēmumus administratīvā pārkāpuma lietās Nr.[1] un Nr.[2] ir pārsūdzējusi un tie nav stājušies spēkā. Ievērojot efektivitātes un procesuālās ekonomijas principu, kā arī tiesībsarga pilnvaru apjomu, tiesībsargs nepārvērtēs minētos lēmumus, taču sniegs vērtējumu par Grāvja statusu tiktāl, ciktāl no tā ir atkarīga atbildība par tā uzturēšanu un kopšanu.

9. Apkopjot institūciju sniegtos viedokļus, secināms, ka Grāvis pilda zemes uzlabošanas funkciju pasākumu kopumu, kas mazina klimatisko apstākļu nelabvēlīgo ietekmi un konkrētā teritorijā maina grunts hidroloģiskos apstākļus, kā arī nodrošina infrastruktūras un teritoriju aizsardzību pret applūšanu.¹² Minētais atbilst Meliorācijas likuma 1.pantā sniegtajai meliorācijas definīcijai.

Ir secināms, ka Grāvis kā mākslīgi veidota ūdens novadīšanas ietaise kalpo dažādiem hidroloģiskiem mērķiem, tajā skaitā gruntsūdens līmeņa samazināšanai, zemes klātnes pasargāšanai no izskalošanas ar lietus ūdeņiem, lietus un sniega kušanas ūdeņu savākšanai un novadīšanai Daugavas sateces baseinā. Grāvis izbūvēts padomju okupācijas gados un šīs būvniecības tiesiskums vairs nav pārvērtējams.

9.1. Rīgas pilsētas teritorijas plānojuma 2006. – 2018.gadam, kas apstiprināts ar Rīgas domes 2005.gada 20.decembra saistošajiem noteikumiem Nr.34 “Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” (turpmāk – Teritorijas plānojums) grafiskajā pielikumā Nr.19 “Meliorācijas attīstības plāns” [...] ielā iezīmēta zila nepārtraukta līnija, kas atbilst definējumam - pašvaldības meliorācijas sistēmas ūdensnotekas, novadgrāvji.

¹¹ Zemkopības ministrijas 21.12.2022. atbilde Nr. [...] “Par meliorācijas sistēmu”.

¹² Sk. Meliorācijas likuma 1.panta 1.punktu.

9.2. Tiesībsargs uzskata, ka minētais pierāda, ka Grāvis ir meliorācijas sistēmas sastāvdaļa.

9.3. Grāvis kā meliorācijas sistēma nav reģistrēts meliorācijas kadastrā.

Ministru kabineta 2019. gada 26. marta noteikumiem Nr. 128 "Meliorācijas kadastra noteikumi" nosaka kārtību, kādā pašvaldībai jāiesniedz dati meliorācijas kadastra datu iesniegšanai un aktualizēšanai.

9.4. Tas, ka Grāvis kā meliorācijas sistēmas sastāvdaļa nav reģistrēts meliorācijas kadastrā, pēc būtības nemaina, ka grāvis ir pašvaldības ūdensnoteka un novadgrāvis ar tā galveno funkciju - savākt lietus un sniega kušanas ūdeņus no ielas un tai piegulošajām teritorijām un papildus kalpot hidroloģiskā režīma regulēšanai piegulošajos zemesgabalos, uzņemot no tiem gruntsūdeņus.

Grāvja reģistrācijas neesamības fakts meliorācijas kadastrā ir uzskatāms nepienācīgi izpildītu pašvaldības pienākumu un līdz ar to par labas pārvaldības principa pārkāpumu.

10. Tā kā Grāvis uzskatāms par meliorācijas sistēmas sastāvdaļu ir analizējams, vai pašvaldība ir tiesīga noteikt pienākumu uzkopt un uzturēt Grāvi Īpašuma īpašnieci, kā arī to nekustamo īpašumu īpašniekiem, kuru nekustamo īpašumu piegulošajā publiskajā lietošanā esošajā teritorijā atrodas Grāvis vai cita pašvaldības meliorācijas sistēmas sastāvdaļa, kas, iespējams, nav reģistrēta meliorācijas kadastrā, bet par tādu ir atzīstama.

11. Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) ir norādījusi, ka pašvaldības ir tiesīgas izdot saistošos noteikumus par publiskā lietošanā esošas nekustamajam īpašumam piegulošas teritorijas kopšanu. Proti, pašvaldībai likuma normās ir noteikts tiesisks pienākums gādāt par publiskā lietošanā esošajām teritorijām. Lai nodrošinātu savas autonomās funkcijas izpildi, pašvaldībai ir jānosaka kārtība, kādā šī funkcija tiek pildīta. Nosakot šo kārtību, pašvaldībai ir tiesības un pienākums izvēlēties atbilstošu risinājumu, kas nodrošinātu autonomās funkcijas efektīvu izpildi.¹³

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka pienākums kopt nekustamam īpašumam piegulošo publiskā lietošanā esošu teritoriju izriet no īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu.¹⁴

Satversmes 105.pantā nostiprināts, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 105.pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu¹⁵. Satversmes tiesa savā judikatūrā ir atzinusi, ka personas īpašumtiesību ierobežojumus var noteikt, lai nodrošinātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību¹⁶.

Tiesības uz īpašumu nav absolūtas: īpašumam ir jākalpo sabiedrības interesēm un tiesības uz īpašumu var ierobežot, ja ierobežojumi ir noteikti ar likumu, tiem ir leģitīms mērķis un tie ir samērīgi.

12. Vērtējot, vai konkrētais īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, norādāms, ka Satversmes tiesa secinājusi, ka vārds „likums” aptver ne tikai Saeimas

¹³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.2013-20-03.

¹⁴ Sk. Satversmes tiesas 2018.gada 18.oktobra sprieduma lietā Nr.2018-04-01 20.punkts.

¹⁵ Satversmes tiesas 2002.gada 20.maija sprieduma lietā Nr.2002-01-03 secinājumu daļa.

¹⁶ Satversmes tiesas 2007.gada 26.aprīļa spriedums lietā Nr.2006-38-03.

pieņemtus likumus, bet arī citus vispārīstāstosus (ārējus) normatīvos tiesību aktus, ja vien tie izdoti, pamatojoties uz likumu, publicēti normatīvajos tiesību aktos noteiktā kārtībā, ir pietiekami skaidri formulēti, lai adresāts varētu izprast savas tiesības un pienākumus, kā arī atbilst tiesiskas valsts principiem.¹⁷

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka likumdevējs atsevišķu jautājumu izlemšanu var nodot arī pašvaldību kompetencē. Tātad arī pašvaldības domei pilnvarojuma robežās ir tiesības izdot vispārīstāstosus (ārējus) normatīvos tiesību aktus. Tomēr pašvaldības domei nav likumdevēja rīcības brīvības un tā ir tiesīga izdot ārējos normatīvos tiesību aktus tikai likumos noteiktajos gadījumos un apjomā¹⁸. Pilnvarojuma apjoms nosaka to, ciktāl pašvaldības dome var rīkoties, izstrādājot un izdodot tiesību normas¹⁹.

Ja saistošie noteikumi izdoti pārsniedzot kompetenci vai neievērojot pilnvarojuma robežas, proti, *ultra vires*²⁰, tad Satversmes tiesa savā praksē tos ir atzinusi par neatbilstošiem Satversmei.²¹

13. Likuma "Par pašvaldībām", kas zaudē spēku ar 2023.gada 1.janvāri, 15.panta pirmās daļas 2.punktā kā viena no pašvaldības autonomajām funkcijām noteikts pienākums gādāt par sanitāro tīrību²².

Ar likuma "Par pašvaldībām", kas zaudē spēku ar 2023.gada 1.janvāri, 14.panta trešajā daļā noteikto²³ pašvaldībām piešķirtas tiesības izdot saistošos noteikumus tostarp autonomās funkcijas - gādāt par sanitāro tīrību - īstenošanai.

Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām", kas zaudē spēku ar 2023.gada 1.janvāri, 43.panta pirmās daļas 6.punktu dome ir tiesīga izdot saistošus noteikumus, paredzot administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, ja tas nav paredzēts likumos, par sanitārās tīrības uzturēšanu un īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas (gājēju ietves, izņemot sabiedriskā transporta pieturvietas, grāvji, caurtekas vai zālāji līdz brauktuves malai) kopšanu.

14. Noteikumi izdoti saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām", kas zaudē spēku ar 2023.gada 1.janvāri, 43.panta pirmās daļas 6.punktu.

Pašvaldību likuma, kas stājās spēkā 2023.gada 1.janvārī, regulējums neparedz pašvaldībai deleģējumu izdot saistošos noteikumus, kas paredzētu uzdot nekustamo īpašumu īpašniekiem pienākumu uzskopt nekustamajam īpašumam piegulošā publiskā lietošanā esošā teritorijā esošu grāvi.

Noteikumu spēkā esamība pēc Pašvaldību likuma spēkā stāšanās 2023.gada 1.janvārī tiek noteikta ar Pašvaldību likuma, kas stājās spēkā 2023.gada 1.janvārī, pārejas noteikumu 6.punktu: "Dome izvērtē uz likuma "Par pašvaldībām" normu pamata izdoto saistošo noteikumu atbilstību šim likumam un izdod jaunus saistošos noteikumus atbilstoši šajā likumā ietvertajam pilnvarojumam. Līdz jaunu saistošo noteikumu spēkā stāšanās

¹⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2015-13-03 14.punkts.

¹⁸ Sk., piemēram, Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002. gada 21. janvāra sprieduma lietā Nr. 2001-09-01 secinājumu daļu.

¹⁹ Sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 11.janvāra sprieduma lietā Nr.2010-40-03 10. punktu.

²⁰ *ultra vires* - lat.val. – "pārsniedzot pilnvaras" jeb "ārpus pilnvarām".

²¹ Sal.sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014.gada 12.decembra spriedumu lietā Nr. 2013-21-03 un 2016. gada 12. februāra spriedumu lietā Nr. 2015-13-03.

²² Pašvaldības autonomā funkcija ir gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (ielu, ceļu un laukumu būvniecība, rekonstruēšana un uzturēšana; ielu, laukumu un citu publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; atkritumu savākšanas un izvešanas kontrole; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana).

²³ Savu funkciju izpildes nodrošināšanai likumā noteiktajos gadījumos pašvaldības izdod saistošus noteikumus.

dienai, bet ne ilgāk kā līdz 2024. gada 30. jūnijam piemērojami uz likuma "Par pašvaldībām" normu pamata izdotie saistošie noteikumi, ciktāl tie nav pretrunā ar šo likumu."

Tā kā pastāv iespējamība, ka Noteikumi ir spēkā vēl pusotru gadu, tiesībsargs uzskata par nepieciešamu analizēt pienākuma uzkopt Grāvi, kas atrodas Īpašumam piegulošā publiskā lietošanā esošā teritorijā.

15. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka no likuma "Par pašvaldībām" 43.panta pirmajā daļā ietvertā formulējuma „ja tas nav paredzēts likumos” izriet, ka pašvaldības ir tiesīgas izdot saistošus noteikumus, paredzot administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, vienīgi gadījumos, kad likumdevējs nav noregulējis attiecīgus jautājumus un nav arī tam pilnvarojis citu subjektu.²⁴

Tiesībsargs uzskata, ka likumdevējs ir izvēlējies noregulēt meliorācijas sistēmu uzturēšanas jautājumus Meliorācijas likumā.

Meliorācijas likuma 11.pantā noteikts, ka meliorācijas sistēmas ekspluatāciju un uzturēšanu uzrauga valsts un pašvaldību institūcijas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Meliorācijas likuma 22.panta pirmajā daļā noteikts, ka pašvaldības meliorācijas sistēmas būvniecību, ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina attiecīgā pašvaldība.

Pie tam, Meliorācijas likuma 28.pantā noteikts, ka pašvaldības meliorācijas sistēmas būvniecību, ekspluatāciju un uzturēšanu finansē pašvaldība.

Rīgas domes 18.01.2011. nolikuma Nr.92 „Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta nolikums” 2.punktā nostiprināts, ka Mājokļu un vides departaments īsteno vienotu Rīgas pašvaldības politiku meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas jomā, kā arī 16.12. punktā - Mājokļu un vides departamenta uzdevums pārzināt un uzturēt hidrogrāfisko tīklu atbilstoši Rīgas domes saistošajiem noteikumiem par Rīgas pilsētas hidrogrāfiskā tīkla lietošanu un uzturēšanu.

Teritorijas plānojuma 237. punktā noteikts, ka meliorācijas sistēmu apsaimnieko saskaņā ar Noteikumiem Nr.147.

Noteikumi Nr.147 nosaka Rīgas pilsētas hidrogrāfiskā tīkla, kā sastāvdaļa ir meliorācijas sistēmas, uzturēšanas, pārvaldīšanas un aizsardzības kārtību, kā arī prasības notekūdeņu novadīšanai Rīgas pilsētas hidrogrāfiskā tīkla objektos.

Noteikumu Nr.147 2.2 punktā definēts, ka grāvis ir mākslīgi veidota gultne, paredzēta gruntsūdens līmeņa pazemināšanai, virsūdeņu uztveršanai un novadīšanai; iekļaujas vienotajā hidrogrāfiskajā sistēmā, savukārt 2.3. punktā nostiprināts, ka hidrogrāfiskais tīkls ir virszemes ūdensobjekti un meliorācijas sistēmas, kas apvienotas sistēmā ar mākslīgi veidotām atklātām vai segtām ūdens notekām (grāvji, cauruļvadi, teknes) un ar tām saistītām hidrotehniskām būvēm (dambji, aizsprosti, sūkņu stacijas, caurtekas u.c.). Noteikumu Nr.147 2.4. punktā skaidrots, ka hidrogrāfiskā tīkla uzturēšana ir regulāri hidrogrāfiskajā tīklā un tā aizsargjoslās veicami darbi, kas pasargā virszemes ūdensobjektus un ūdens notekas no piesārņojuma, aizaugšanas un eitrofikācijas, kā arī no piegružošanas ar atkritumiem, novērš hidrogrāfiskā tīkla būvju bojājumus un nodrošina to nepārtrauktu darbību.

Savukārt Noteikumu Nr.147 4.punktā noteikts, ka "Rīgas domes Mājokļu un vides departaments uztur:

---

²⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014.gada 12.decembra sprieduma lietā Nr. 2013-21-03 12.punkts.

4.1. hidrogrāfisko tīklu Rīgas pilsētas pašvaldībai piekrītošajos vai piederošajos zemesgabalos, izņemot hidrogrāfiskā tīkla sastāvdaļas, kas minētas noteikumu 3., 5. un 6.punktā;

4.2. Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā esošus publiskos ūdeņus;

4.3. Juglas promenādi un publiskajiem ūdeņiem piegulošos zemesgabalus, kuros ierīkotas aktīvās atpūtas zonas.”

Tātad saskaņā ar Noteikumu Nr.147 2.4.punktu un 4.1.punktu pļaut zāli un savākt atkritumus Grāvī ir Mājokļu un vides departamenta pienākums.

16. Noteikumu 3.punktā nostiprināts, ka “Nekustamā īpašuma un tam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas – gājēju ietvju, izņemot sabiedriskā transporta pieturvietas, grāvju, caurteku vai zālienu līdz brauktuves malai (turpmāk – piegulošā teritorija) – kopšanu nodrošina nekustamā īpašuma īpašnieks vai faktiskais valdītājs”, kas atbilst likuma “Par pašvaldībām”, kas zaudē spēku 2023.gada 1.janvārī, 43.panta pirmās daļas 6.punktā noteiktajam.

Ievērojot, ka Pašvaldību likumā, kas stājās spēkā 2023.gada 1.janvārī, likumdevējs nav paredzējis Īpašuma īpašnieci kopt Grāvī, tiesībsargs nevērtēs likuma “Par pašvaldībām” 43.punkta pirmās daļas 6.punktā noteikto pienākumu uzskot grāvjus.

Tiesībsarga rekomendācijas

8. Ievērojot iepriekš minēto un pamatojoties uz samērīguma un labas pārvaldības principu, tiesībsargs aicina Rīgas valstspilsētas pašvaldību

1) precizēt Noteikumus, svītrojot no tiem terminu “grāvjus” trīs mēnešu laikā, ja Noteikumi saskaņā ar Pašvaldību likuma, kas stājās spēkā 2023.gada 1.janvārī, pārejas noteikumu 6.punktu netiek pārskatīti ātrāk;

2) veikt nepieciešamās darbības, lai sešu mēnešu laikā iesniegtu datus par Grāvī meliorācijas kadastrā.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu